

JAS IZERTLEWSHILER

**JANA ÓZBEKSTANDA JANA DÓRETIWSHI XALÍQ SAZLARÍ
ORKESTRINIŇ PAYDA BOLÍWÍ HÁM QÁLIPLESIWÍ**

Gaybullaeva X.N.

Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filialı

hurliman591@gmail.com

Ilimiy basshı: Abatbaeva R.

Annotaciya: Bul maqalada orkestr sózine túsiniq, dáslep Rossiya mámleketinde keyin ala Ózbekstan hám Qaraqalpaqstan Respublikalarında ashılıwı hám rawaj tabıwı, orkestrlardıń ashılıwına sebepshi bolǵan insanlar hám olardıń miynetleri haqqında keńnen sóz etiledi. Sonday-aq, Qaraqalpaq xalıq sazlarınıń ashılıw tariyxı, eń birinshi dirijyorı Ábdireyim Sultanov dóretiwshiligi hám jemisli miynetleri aytıp ótiledi. Jaqında Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filialı xalıq sazları orkestriniń dóreliwi hám bul orkestrdın rawajlanıwına úles qosıp kiyatırǵan ustazlarımız, dáslepki sazendeleri, orkestrdın repertuarı hám olardıń jemisli miynetleri haqqında sóz etiledi.

Gilt sózleri: Orkestr, sazende, muzıka, qosıq, dirijyor, koncert, mádeniyat, oqıw dárgay, konservatoriya, filarmoniya, repertuar, Ájiniyaz, “Makariya sulıw”, balet.

Аннотация: В данной статье говорится об открытии и развитии оркестров в России, затем в Республиках Узбекистан и Каракалпакстан, а также люди, стоящие за открытием оркестров и их вклады. Среди них будет упомянута история открытия каракалпакского народного оркестра, творчество и плодотворная деятельность первого дирижера Абдирейима Султанова. А также будет говорится о народном оркестре Нукусского филиала государственной консерватории, который недавно начали свою деятельность и будут обсуждаться педагоги, внесшие большой вклад в развитие этого оркестра, первые музыканты, репертуар оркестра и их плодотворные труды.

Ключевые слова: Оркестр, музыкант, музыка, песня, дирижёр, концерт, культура, учебные заведения, консерватория, филармония, репертуар, Ажинияз, «Макарья красавица», балет.

Annotaciya: This article talks about the opening and development of orchestras in Russia, then in the Republics of Uzbekistan and Karakalpakstan, as well as the people behind the opening of orchestras and their contributions. Among them, the history of the opening of the Karakalpak folk orchestra, creativity and fruitful activity of the first conductor Abdireyim Sultanov will be mentioned. It will also talk about the folk orchestra of the Nukus branch of the State Conservatory, which has recently begun its activities and will discuss teachers who have made a great contribution to the development of this orchestra, the first musicians, the repertoire of the orchestra and their fruitful work.

Keywords: Orchestra, musician, music, song, conductor, concert, culture, educational institutions, conservatory, philharmonic society, repertoire, Ajiniyaz, “Makarya Beauty”, ballet.

Sonğı jillarda Ózbekstan Respublikasında milliy mádeniyattı jáne de rawajlandırıw, jańa Ózbekstannıń jańa tariyxın jaratıw, materiallıq, materiallıq emes miyraslar dúrdanaların saqlaw hám dodalaw, xalıq awızsha dóretiwshilikti hám haweskerlik kórkem ónerin jáne de galabalastırıw, jurtımızdı jáhán materiallıq mákanına aktiv integraciyalanıwın támiyinlew, mádeniyat hám kórkem óner salasın innovaciyalıq rawajlandırıwǵa qaratılǵan sistemalı ilajlar ámelge asırıladı. Atap aytqanda, Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2018-jıl 28-noyabrdegi PQ-4038-sanlı qararı menen Ózbekstan Respublikasında milliy mádeniyattı jáne de rawajlandırıw koncepciyası (keyingi orınlarda-Koncepciya) jáne onı ámelge asırıw boyınsha “jol kartası” tastıyqlandı;

Belgilensin, 2021-jıl 1-yanvardan baslap:

1. Koncert-tamasha iskerligin licenziyalaw, licenziatlardıń mámleket rejesin júrgiziw, olardıń iskerligi hám erisken nátiyjeleri haqqındaǵı informaciyalardı kiritip barıw. Koncert-tamasha iskerligi qatnasıwshılarınıń birden-bir onlayn portalı arqalı ámelge asırıladı;

2. Mámleket shólkemleri hám shólkemleriniń tiykarǵı wazıypa hám funkciyalarınan kelip shıǵıp, olardıń ǵayratları menen ótkeriletuǵın galabalıq-materiallıq hám koncert-tamasha ilajları hár jılı tastıyqlanatuǵın galabalıq-materiallıq hám konsert-tamasha ilajlarınıń kalendar jobaları (keyingi orınlarda-kalendar jobalar) tiykarında ótkeriledi;

3. Ózbekstan Respublikası Prezidenti, Ministrler Kabineti hám jergilikli Mámleket hákimiyatı shólkemleriniń kalendar jobalarda názerde taza mámleketlik ilajların ótkeriwdi názerde tutatuǵın qararlarında bul ilajlardı shólkemlestiriw boyınsha kórsetiletuǵın xızmetler boyınsha buyırtpashılar hám olardı finanslıq támiyinlew dárekleri kórsetiledi;

4. Ózbekstan Respublikası Mádeniyat ministrligi hám basqa mámleket shólkemleri tárepinen mámleketlik ilajları hám basqa ilajlarǵa dóretiwshiler hám atqarıwshılardıń jámiyetshilik tiykarında tartılıwına jol qoyılmawı belgilensin.

Belgilensin, Palata mülkshilik huqıqlardı jámaátlik tiykarda basqaratuǵın shólkem esaplanadı [1].

Kórkem óner eldiń kelbeti. Kórkem óner hár bir xalıqtıń tariyxıy ótmishin, onıń mádeniy turmıs dárejesin, milliy ózgesheligin kórsetetuǵın, neshe mın jıllardan berli áwladtan-áwladqa ótip kiyatırǵan insannıń biybaha qádiriyatlarınan esaplanadı. Xalıqtıń altın ǵaziyesine aynalǵan usınday sazlar menen qosıqlardı el aralap júrip jazǵan yoshlı lapiz benen jańalatqan baqsı-jırawlar, qıssaxanlar kóp bolǵan. Solardıń arqasında bul biybaha dóretpeler áwladtan-áwladqa ótip, biziń ásirimizge shekem jetip kelgen. Biziń zamanlaslarımız Qarajan baqsı, Aytjan Xojalepesov, Esjan Qospolatov, Japaq Shamuratov, Qıyas Xayratdinov, Abbaz Dabilov hám basqalar bul xalıqlıq dóretpelerdiń ómirin mánigestiriwge, jańa zamanga say jańa mazmun berip jańartıp, bayıtıp, xalıq arasında keń taratıp, kóp

shákirtlerge ustazlıq etip, jurtshılıqtıń tereń izzet-húrmetine miyasar boldı [2:399]. Sol qatarı elimizge jańasha orkestr janrınıń kirip keliwi hám rawajlanıwı haqqında sóz etemiz.

Orkestr-dirijyor basshılıǵındaǵı túrli saz ásbaplarda shertetin sazendeler toparı bolıp esaplanadı. Hárqaysı orkestr keminde bir orkestr toparınan ibarat bolıp, olar dúzilisinen uqsas hám bálentlikleri tárepinen parq qılıwshı sazlardıń birlesiwinen quraladı.

Vasiliy Vasilevich Andreev, tanıqlı kórkem óner ǵayratkeri, balalayka, domra hám kóplegen rus xalıq sazlarınıń reformatorı, rus xalıq sazlarınıń birinshi milliy orkestrı (Ullı rus orkestrı) tiykarshısı, dirijyor, kompozitor hám sazende sıpatında Rus xalqında emes bálkim pútkil dúnyada keń tanılǵan. V.Andreevtıń balalayka sazınıń shaydası bolǵan A.S.Pasxa menen tanıswı balalayka sazın ele de rekonstrukciya qılıw kerekligin ańlap jetedi hám 1880-jılı Andreev sızbasına tiykarlanıp Peterburg saz ustası V.V.Ivanov birinshi qayta islengen (5 ladlı) balalayka, al 1886-jılı sońında sol balalayka menen koncertte shıǵısı bolıp, bul sazdı xalıq joqarı dárejede qabıllaydı. Tez arada saz ustası bolǵan F.S.Paserbskiy tárepinen 12 ladlı saz, keyin balalaykanıń túrlerin (diskant, pikkolo, prima, alt, bas hám kontrabas) sazların islep shıǵadı. Bul Andreevke balalayka ansamblin ashıwǵa imkaniyat beredi. 1888-jılı 20-martta 7 háwesker sazendelerdiń basın biriktirgen topardıń 1-koncertı bolıp ótedi. Usı sáne “Ullı rus xalıq sazları” orkestrın jaratıwdıń baslanıwı bolıp esaplanadı [3:14].

Ózbekstanda birinshi xalıq sazları orkestrı 1937-jılında N.Mironov basshılıǵında “Nota orkestrı” ashıladı. Bul topardı Ózbek mámleketlik filarmoniyasınıń qosıq hám oyın úlken ansambli (basshısı T.Jalilov) sazendelerinen quralǵan. Bul orkestr quramı milliy sazlar, fortepiano, truba, trombonnan ibarat bolıp, repertuarı qayta islengen “Qari navo”, “Segoh” kibi ózbek mumtaz namaları hám shet el kompozitorlarınıń dúnyǵa tanılǵan dóretpeleri orın alǵan.

1938-jılda Ózbek mámleketlik filarmoniyası qasında Ózbek xalıq sazları orkestrı ashıladı. Tiykarshısı – A.Petrosyanc (1966- jılı orkestrǵa T.Jalilov atı, 1980-jıl “Mámleketlik”, 1991-jılı “Akademik” atları berildi. 1976-jıldan baslap kórkemlik jaqtan basshısı hám dirijyori F.Sodiqov). Orkestr repertuarı M.Burxonov, S.Aliev, M.Bafoev, H.Rahimov, B.Gienko, F.Nazarov, S.Boboiev hám shet el kompozitorları shıǵarmalarınan ibarat bolǵan.

1957-jılı Ózbekstan radiosı qasında xalıq sazları orkestrı shólkemlestiriledi (1989-jıldan D.Zokirov atında). Tiykarshısı, birinshi kórkemlik jaqtan basshısı hám dirijyori D.Zokirov (1986-2000-jılları M.Bafoev, 2002-jıldan H.Rajabov). Orkestr sazendelerinen is kórsetken kompozitorlar (Ǵ.Toshmatov, K.Jabbarov, S.Kolonov, H.Júraev h.t.b.). Repertuarınan D.Zokirov, T.Jalilov, S.Yudakov, M.Bafoev, H.Rahimov hám ózbek kompozitorları shıǵarmalarınan tiykarǵı orındı alǵan.

1991-jılı “Suǵdiyona” ózbek xalıq sazları kamer orkestrı tiykar tabadı (tiykarshısı – Ózbekstanda xızmet kórsetken artist, professor F.Abduraximova). Repertuarıdan qayta islengen ózbek namaları hám zamanagóy ózbek kompozitorları shıǵarmaları orın alǵan. Usı orkestr toparı shet el mámleketlerinde (AQSh, Ispaniya hám basqa) mámleketlerde gastrol saparları hám kórik

tañlawlarga qatnasıp kelmekte [4:21]. Sol qatarı Qaraqalpaq elimizde de xalıq sazları orkestrı óz aldına tiykar tawıp, rawajlanıp kelmekte.

Qaraqalpaq xalıq sazları orkestrın dúziw máselesin alıp shıqqan insan, Tashkent mámleketlik konservatoriyasınıñ girjek sazı boyınsha tamamlagan hám kompozitorlıq sabagınan bilim alğan qaraqalpaq kompozitorı Ábdireyim Sultanov edi. 1957-jılı Tashkent qalasında “Qaraqalpaq ádebiyatı hám mádeniyatı” on kúnlige ótkeriliwi kerek boladı. Sol on kúnlikke qaraqalpaq xalıq sazları orkestrın alıp barıw kerekligi ilgeri súriledi. 1957-jılı gúz aylarınan baslap Tashkent qalasında ótkeriletin “Qaraqalpaq ádebiyatı hám mádeniyatı” on kúnligine tayarlıqlar baslanadı. Usı on kúnlikke xalıq sazları orkestrı de baratuğın boldı. Orkestrdı tayarlaw kompozitor Á.Sultanovqa tapsırıldı. Mámleketlik filarmoniya, muzıka mektepleri oqıtıwshı hám oqıwshıları orkestrge qamtıldı. Sol waqıtları orkestrde girjekshi N.Qarashaev, baqsı Q.Esjanov, T.Qoshqarov, muzıka mektebiniñ direktorı P.M.Anton, ustazı M.Aytimov, oqıtıwshılardan Q.Ayımbetov, Valeriy hám Evgeniyler sazende boladı. On kúnlikke “Qaraqalpaq rapsodiyası” hám “Bağban qız” shıǵarmaları tayarlanı baslaydı. 1957-jılı 25-oktyabrdan baslap orkestr óz jumısın baslaydı. Orkestr toparında nota sawatın bilmeytin jaslarda bar bolǵan. Olarǵa nota sawatın úyretiwde Q.Ayımbetov, J.Nurjanov, A.N.Kogaylar járdem beredi. Orkestr solistlarınan: A.Atamuratova, N.Dilimbetova, R.Súleymanova, S.Allamuratova, O.Qurbanbaev, Q.Nietullaev, D.Qayipov, I.Ibragimova, B.Ótepbergenovalar xızmet qıladı.

Orkestr 1968-jılı may ayında radio komitet janında qayta ashıladı. Orkestrda K.Asqarov, N.Muhameddinov, A.Sultanov, M.Kamalov, K.Abdullaev, K.Alimov, P.Tnıbaevlar dirijyorlıq qıladı [5:17].

Á.Sultanov 1930-jılı Shimbay rayonında Zavod kóshesiniñ Qanshaquyı dep atalatuğın jerde dúnyaǵa keledi. 1949-jılı birqansha talantlı jaslar menen birge Tashkent konservatoriyasına oqıwǵa jiberiledi. Dáslep konservatoriyanıñ tayarlıq bóliminde, soñınan skripka fakultetinde professor M.V.Reysonnıñ klasında, eñ aqırında xalıq sazları orkestrı fakultetine ótip, onı 1955-jılı tabıslı tamamlaydı. Usı fakultette oqıp júrip parallel kompoziciya bólimine de túsip, B.B.Nadejdinnıñ klasında sabaq aladı. Ájiniyaz qálemine tiyisli “Gózzallar”, “Yarım bar”, “Bir janan”, “Bir pari” h.t.b. qosıqlar dóretdi [6:108]. Á.Sultanovtıñ Ájiniyaz qosıqlarına jazǵan ájayıp namaları kópshilikti de tolgandıırıp, tatlı sezimler oyatadı. Bul namaları ushın oǵan Berdaq atındaǵı Respublikalıq sıylıq berildi [2:411].

Orkestr “Zehn”, “Marhabo talantlar” tañlawlarında, 1969-jılı Tashkentte, 1981-jılı Tatarstanda bolıp ótken mádeniyat kúnlerinde qatnasadı. Házirgi waqıtta orkestr 32 sazendeden ibarat bolıp, orkestrdıñ kórkemlik jaqtan basshısı Jaqsılıq Saytov, dirijyorları Sultanmurat Reymov hám Miyras Habipovlar jumıs alıp barmaqta [5:18].

Ozbekstan Respublikası Ministrler Kabinetiniñ 2021-jıl 5-apreldegi “Ozbekstan mámleketlik konservatoriyasınıñ Nókis filialın shólkemlestiriw haqqında”ǵı 186-sanlı qararına tiykarlanıp Ozbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filiali 2021-jılı óz jumısın baslaydı. Sol jılı sentyabr ayınan baslap filialımızdıñ studentlerinen quralǵan xalıq sazları orkestrı óz jumısın

baslaydi. Orkestrdin bas dirijyori Nesipbay Alekeev boldi. Bul insannin miynetleri juda kop desek aljaspagan bolamiz. Alekeev Nesipbay Tursinbaevich 1980- jili 22-martta dunyaga keledi. N.Alekeev Nokis qalasidagi 2-sanli balalar muzika mektebinde qashqar rubabinda talim aladi. Mektepti tamamlap 1995-jili J.Shamuratov atidagi muzika bilim jurtina qashqar rubabinda M.Kamalov klasinda talim aladi. Talim alip jurgen waqtinda Ozbekstan Respublikasi koleminde otkerilgen "Yosh ijrochilar" tanlawinda diplomant boliwga miyasar boladi. Uchilisheni pitkerip Ozbekstan mamleketlik konservatoriyasina B.Mirfayozov klasinda qashqar rubabinda oqiw dawam etedi. Konservatoriyanı tamamlap eline qaytip Madeniyat ham korkem oner kolledji hazirgi Qanigelestirilgen madeniyat mektebine jaslarğa bilim beriwde dawam etedi. Filialımız ashilgalı ozinin belsendiligi menen kop qaraqalpaq qosıqların xalıq sazları orkestrimizge maslastırıwga miyasar bolgan. N.Alekeev basshiligında orkestrimiz mamleketlik bayram keshelerde, filialımız koncertlerinde qalaberdi Qaraqalpaqstan televideniesinde tikkeley korseiwlerge joqarı darejede qatnasti. Orkestrimiz repertuarın qaraqalpaq klassik kompozitorları bolgan A.Sultanov, X.Turdiqulov, G.Demesinov, N.Muhameddinov, M.Jiemuratov, Q.Zaretdinov, Sh.Paxratdinov, K.Abdullaev ham shet el kompozitorları shıgarmaların xalıq sazları orkestrimizge maslastırıp, bayıtıp xalıqqa inam etti. Tagdir taqazası menen 2023-jılı 26-mart kuni N.Alekeev ustazımız bul dunyadan koz jumdi. N.Alekeev qaraqalpaq muzikası, pedagogikası ham filialımız xalıq sazları orkestri rawajlanıwına ozinin ulken ulesi ham islegen miynetlerin biz jaslarğa qaldırıp ketti [7:124].

2022-oqıw jılında filialımızğa Ozbekstan madeniyat instituti ustazi, D.Zokirov atidagi orkestrdin korkemlik jaqtan basshısı ham bas dirijyori Hikmat Rajabov filialımızğa jumısqa shaqırıldı. Filialımız xalıq sazları orkestri menen birgelikte koplegen jańalıqlar qıldı. Bir jıl dawamında 27 koncert bagdarlamasın xalqımızğa usınıwga miyasar boldi. Jane de 2022-jılı 16-noyabr kuni Ozbekstan mamleketlik konservatoriyası ulken zalında, 17-noyabr kuni Yu.Rajabiy atidagi maqom institutında filialımız xalıq sazları orkestri menen birgelikte "Jańa Ozbekstanda jańa doretiwshi jamaat" atlı koncert bagdarlaması menen qatnasıwga miyasar boldi. Jane de Qaraqalpaqstan televideniesinde birqansha tikkeley efirlerge qatnasti. M.Jiemuratov 80 jıllıq yubeley jasına filialımızda ilimiy konferenciyasında "Makarya sulıw" baletinin "Jılan oynatıwshı qosıq" shıgarmasın atqardı. Jane de orkestrimizdin qaraqalpaq koloritin korseiw maqsetinde orkestrimizge qaraqalpaq alamoynaq duwtarın qosti. Koplegen qaraqalpaq xalıq namaların, qosıqların orkestrga maslastırıp biz jaslarğa milliy miyras ham baylıqlarımızdı buzbağan halında úyretip, keleshek awladqa miyras etip qaldırmaqta.

Hikmat Rajabov 1950-jılı 1-fevralda Buxara welayatında diyqan shaharagında dunyaga kelgen. Daslepki muzika sawatın madeniyat uyi oqıtıwshısı Shavkat Subhonovtan bilim aladi. 1966-jılı orta mektepti pitirip, Buxara mamleketlik muzika bilim jurtına oqıwga kiredi. Bilim jurtında H.Rajabov Ozbekstan korkem oner gayratkeri ustaz Hojiev Momin Muxsinovich qolında qashqar rubabı ham dirijyorlıqtan bilim aladi. Shashmaqom sırların Ozbekstanga

xizmet k rsetken oqitwshi, maqomshunas M rufjon Toshp latovtan  yrenedi. Ustazlar n zerine t sken H.Rajabov bilim yurtin tabisli tamamlap, 1973-jili Tashkent konservatoriyasinn  xaliq sazlar  fakultetine oqiw ga kiredi. Konservatoriya qashqar rubabi boyinsha jetekshi ustazlardan biri bol an professor Vasilev Feoktist Nikiforovich klasinda, dirijyorliq boyinsha tanikli kompozitor, professor Nazarov Fattoh Vahobovichdan talim aladi. 1979-jili Buxara w layatindagi S.Ayniy atindagi muzikal  drama teatrinda bas dirijyor bolip isleydi. 1984-86-jillari w layat filarmoniyasinn  direktori bolip isleydi. 1986-jil 12-noyabrdan baslap 1997-jil araliginda Buxara m deniyat bilim yurtinda direktor, 1997-jilda Buxara w layati h kimligi m deniyat isleri boyinsha baqarma baslig , 2000-jili  zbekistan teleradiokompaniyasi D.Zokirov atindagi xaliq sazlar  orkestri bas dirijyori bolip isleydi. 2007-jili  zbekistan kompozitorlar h m bastakarlar awqami agzasi boliw ga miyasar boladi. H.Rajabovtin  27 shigarmasi  zbekistan radiosinn  “Altin fondi”na jazip alingan [8:64]. Solardan “Mustaqillik maydoni”, “Oh, oppoq kapalak”, “Soginchlarim bor”, “Hayrat”, “Qalb nidosi” h.t.b. da shigarmalari bar. H zirgi waqitta filialimizda  z iskerligin dawam etip keleshek jaslarin  bilimli, aqilli bolwina  z  lesin qosip kelmekte.

Juwmaqlap aytqanda, orkestr jam  ti, qashan ashilgan , birinshi dirijyorlari, xizmet k rsetken sazandeler h m qosiqshilar haqqinda olarin  iskerliklari h zirgi h m keleshek  wlad ushin j ne de Konservatoriya filialinn  xaliq sazlar  orkestri iskerligin, j ne de onin  repertuari, d retiwshilik isleri haqqinda da aytip  tildi. Biz oylaymiz filialimiz orkestri  zbek, qaraqalpaq namalarin  jah nge tanitadi. Joqarida aytip  tilgen ustazlarimizdan k plegen d retiwshilik jan liqlar jaratadi degen  lken isenim bildirip qalamiz.

Paydalanil an  debiyatlar:

1. O zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. MIRZIYOYEV Toshkent sh., 2020 - jil 26 -may, PF-6000-sanli qarari.
2. Камалов Қ. Ел хызметинде. – Н кис: «Билим», 2018.
3. Пересада А. Оркестры русских народных инструментов. – Москва: «Советский композитор», 1985.
4. Toshmatova A.  zbekiston Milliy Ensiklopediyasi X harfi. 2013.
5. Ражабов  . Қорақалпоқ мусика санъатининг ривожланишида халқ чолгулари оркестрининг  рни. – Тошкент: 2022.
6. Адамбаева Т. Қарақалпақ совет музыкасының тарийхынан. – Н кис: «Қарақалпақстан», 1985.
7. Yo ldashev A. «Маданият ва санъат журнаli» 1-жилд, 3-сон “Ustozim Nesipbay Alekeev Tursinbaevichning ijodiga bir nazar”. – Тошкент: 2023, - Б.124.
8. Barnaeva N. “BUXOROI SHARIFNING ARDOQLI FARZANDI” Toshkent, “Musiq ” 2020. B.64.
9. Gaybullaeva X. MUSIQA SAN’ATIDA IJROCHILIK MAHORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI: AN’ANAVIYLIK

- VA ZAMONAVIYLIK Respublika ilmiy amaliy anjuman materiallari to'plami 10- may 2022- yil, "Duwtar saz asbabinin turleri ham atqariv metodlari". B.279.
10. Gaybullaeva X. "O'ZBEK VA QORAQALPOQ DUTORLARINING RIVOJ TOPISHI VA ULARNING O'ZIGA HOS XUSUSIYATLARI", "Modern Science and Research"
11. АБАТБАЕВА, Рано. "КОМПОЗИТОР НАЖИМАДДИН МУХАММЕДДИНОВ ИЖОДИДА ТАРИХИЙ СИЙМОЛАР." Journal of Culture and Art 1.1 (2023): 60-66.
12. Абатбаева, Рано Алламбергеновна. "ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН МУСИҚА МАДАНИЯТИНИ РИВОЖЛАНИШИДА МАШХУР БАСТАТОР Н. МУҲАММЕДДИНОВНИНГ ЎРНИ." Oriental Art and Culture 3.1 (2022): 648-653.
13. Allambergenovna, Abatbaeva Rano. "THE MANIFESTATION OF EUROPEAN AND NATIONAL TRADITIONS IN THE OPERA" GULAYIM". International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences 2.2 (2022): 185-187.